

Časopis pro pěstování matematiky a fyziky

Zprávy

Časopis pro pěstování matematiky a fyziky, Vol. 69 (1940), No. Suppl., D97--D100

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/120995>

Terms of use:

© Union of Czech Mathematicians and Physicists, 1940

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

Z P R Á V Y.

Prof. Dr. Viktorin Vojtěch, řádný profesor fotochemie a fotografie vědecké i aplikované na Karlově universitě, dožil se dne 16. července 1939 šedesátin.

Narodil se v Plzni, střední školu navštěvoval v Plzni a v Rychnově, dále studoval na filosofické fakultě Karlovy university, kde dosáhl doktorátu. Pak pracoval ve Vídni v ústavech profesorů Edera a Valenty ve spektroskopii a potom v Lipsku u prof. Ostwalda v oboru koloidní chemie. Roku 1914 se habilitoval a roku 1921 byl jmenován mimořádným, roku 1931 řádným profesorem Karlovy university.

Prof. dr. Vojtěch je význačným pracovníkem ve svém oboru, známým nejen u nás, ale i v cizině. Účastní se obětavě všech akcí v jeho oboru u nás pořádaných. Je na př. spoluzakladatelem Společnosti pro vědeckou kinematografii, od roku 1924 je jejím předsedou a v čele redakční rady jejího časopisu. Byl předsedou výboru výstavy „Sto let české fotografie“, v jejímž katalogu je též shrnuta vědecká činnost jeho i jeho žáků. Obětavost prof. Vojtěcha pro vědu jistě vystihuje fakt, že ústav pro fotochemii a vědeckou fotografii, založený na Karlově universitě roku 1922, jehož je přednostou, vybudoval ze značné části ze svých soukromých prostředků.

Jeho odborné práce se týkají na př. fotochemických jevů při osvětlení asfaltu, solarisace u bromostříbrných desek, latentního obrazu, vlivu desensibilisátoru na gradaci a hustotu fotografické desky, studia působení amonné amalgamy (s prof. Baborovským) a jsou publikovány z části v cizině, z části u nás.

V poslední době se věnuje převážně studiu dokumentární fotografie a časových chemických reakcí písma inkoustového. Tyto jeho studie jsou doplňkem k jeho obsáhlým pracím, týkajícím se zkoumání Rukopisu Královédvorského a Zelenohorského (Praha, Unie, 1930). Tyto práce, jichž úkolem nebylo dokazovati nepravost ani hájiti pravosti, jsou pečlivou ukázkou aplikace fotografie za pomoci paprsků X, ultrafialového světla (šikmého a kolmého), fluorescence a mikrofotografie.

Šedesátiny prof. Vojtěcha připomenou ho jistě všem, kteří ho znají, nejen jako všestranného pracovníka, dobrého učitele s dokonale propracovanými přednáškami se systémem diapositivů a se vzornými experimenty, nýbrž i jako milého, dobrého člověka. *V. Dolejšek.*

Šedesátka profesora Dra Bohumila Bydžovského. Letošní 14. březen rozmnoží řadu našich jubilentů-šedesátníků z generace, která stála v mužné a tvořivé síle u kolébky našeho nového života, o univ. prof. dr. Bohumila Bydžovského, čestného člena naší Jednoty.

Veliké energii, vytrvalosti a nevšedním organizačním schopnostem duchovského rodáka se podařilo v letech třicátých dáti naší střední škole nový rámec, který jí v našem národním životě patřil, a tento rámec vyplniti k spokojenosti i starší generace, která v reformě viděla jen pokus a zbytečné úsilí.

Do této náplně přispěl prof. Bydžovský podstatně také svými učebnicemi aritmetiky pro vyšší třídy středních škol, které v mnoha vydáních (první vyšlo před třiceti lety) přinesly do našich středních škol směr funkčního myšlení, zvětšily přesnost při matematickém vyučování a svou pracovní metodou pomohly k snazší učitelově práci a tím k rozšíření okruhu našich matematických pracovníků. Zvláště učebnice matematiky pro nejvyšší třídy středních škol, psaná spolu s prof. Vojtěchem, posunula dosti vysoko cíle středoškolské matematiky a byla svým pojetím i metodou něčím zcela novým, a to nejen v naší, domácí, matematické literatuře.

Snahy prof. Bydžovského o lepší naši střední školu byly důsledkem jeho pozeňnané činnosti učitelské. Po studiu matematiky a fyziky na pražské universitě byl již od r. 1902 profesorem na střední škole v Kutné Hoře, potom na reálkách v Praze III. a v Kladně a v letech 1907—1916 na reálce v Karlíně. Vynikající duch Bydžovského se nespokojil s užším oborem střední školy; již v r. 1909 se habilitoval pro obor matematiky na české technice v Praze a na české universitě a zde se stal v r. 1917 titulárním, r. 1919 mimořádným a r. 1921 řádným profesorem matematiky. Velká většina mladších středoškolských profesorů-matematiků prošla rukama prof. Bydžovského a poznala na sobě jeho veliký vliv výchovný. Jeho pěkné přednášky, v nichž učí své posluchače metodám, jak poznávati matematické pravdy, dokazují, jak velmi záleží na způsobu podání.

Vysokoškolské učebnice analytické geometrie rovinné i prostorové a učebnice o determinantech a maticích, které vyšly nákladem JČMF, jsou doplňkem jeho učitelské a vychovatelské práce na naší universitě. Obě jsou vítanou pomůckou budoucích středoškolských profesorů a vědeckou českou učebnicí, které jsme v těch oborech do té doby — až na starší menší zlomek — neměli.

Četné vědecké práce prof. Bydžovského se zabývají hlavně teorií geometrických transformací Cremonových a jejich grup, teorií křivek, zvláště kubik, kvartik a sextik rovinných, kvartik prostorových, geodetik na plochách druhého stupně, teorií konfigurací a j. Uveřejňoval je v Časopise pro pěstování matematiky a fyziky, v Rozpravách České akademie věd a umění, ve Věstníku Král. České Společnosti nauk

a v jiných časopisech a sbornících domácích i cizích. Vědecké zásluhy prof. Bydžovského byly oceněny jeho zvolením za člena České akademie, Král. České Společnosti Nauk, jejímž je hlavním tajemníkem, a jmenováním členem rady dalších domácích a zahraničních vědeckých společností.

Vedle této činnosti učitelské a vědecké psal prof. Bydžovský četná matematická hesla a články do našich naučných slovníků, různých sborníků a j. staraje se vždy pečlivě, aby se dostalo širší veřejnosti pokud možno úplného a přesného poučení o matematických faktech.

Složitá osobnost vynikajícího našeho jubilanta je uzavřena prof. Bydžovským-člověkem. Člověk dobrého srdce, rád pomáhající slabým a potřebným, cítící se studující mládeží, které se stává velkým vzorem, buduje si tu v srdci všech, kteří ho znají, trvalou vzpomínku. A k tomuto velkému životnímu úspěchu prof. Bydžovského upřímně blahopřejeme a přejeme spolu sobě, aby české vysoké škole zůstal dlouho zdrav.

R.

Úmrtí. Dne 28. ledna 1940 zemřel dr. Ladislav Morávek, profesor u zemské školní rady v Brně.

Druhý národní kongres italských matematiků se bude konati letos ve dnech 4.—6. dubna v Bologni. Kongresová jednání jsou rozdělena do jedenácti sekcí pro 1. analýsu, 2. geometrii, 3. mechaniku a teor. fyziku, 4. hydrauliku a hydrodynamiku, 5. aerodynamiku, 6. geodesii, geofyziku a fotogrammetrii, 7. optiku, astronomii a astrofyziku, 8. fin. matematiku, statistiku a pravděpodobnost, 9. konstrukce, 10. radiotechniku, 11. dějiny matematiky, didaktiku a základy mat. Hlavní přednášky a sdělení vyjdou tiskem v kongresových Zprávách, které účastníci dostanou zdarma. (Příhlášky s poplatkem 50 Lit pro nečleny, 10 Lit pro členy U. M. I. přijímá sekretariát kongresu v Istituto matem. della R. Università di Bologna.) Čeští matematici jsou na sjezd všele zváni.

Vysvětlení jistého matematicko-fyzikálního paradoxu. Při opakování geometrie v oktávě přišli jsme na toto paradoxon. Mysleme si, že se základna a rovnoramenného trojúhelníka zmenšuje neomezeně k 0, výška v pak že jest stálá. Pak těžiště toho trojúhelníka jest stále v $\frac{1}{3}$ výšky od základny, tedy i v limitě, pro kterou se trojúhelník redukuje na pouhou výšku. Avšak úsečka má těžiště uprostřed. Běží o vysvětlení tohoto nesouhlasu.

Vykládám toto paradoxon takto. Mluvíme-li o těžišti geometrického útvaru, předpokládáme, že má konečnou, nenulovou hmotu; jinak pojem těžiště ztrácí svůj určitý význam, jak patrné na výrazech (pro souřadnice těžiště) $\frac{\int x \, dm}{M}$ atd., jež v případě nulové nebo nekonečně veliké hmoty nabývají neurčitých tvarů $\frac{0}{0}$ nebo $\infty:\infty$.

Označme hmotu uvažovaného trojúhelníka M , hmotu výšky m ,

a rozdělme trojúhelník na n užších \triangle o základně $\frac{a}{n}$. Patrně platí $m < \frac{M}{n}$ *) , ať je n jakkoli veliké, z čehož plyne buď $m = 0$ (při konečném M), nebo $M = \infty$ (při nenulovém m). Nemůžeme tedy současně připsovati trojúhelníku a jeho výšce konečnou, nenulovou hmotu, a pojem těžiště buď u jednoho nebo u druhého útvaru, bereme-li je najednou v úvahu, se tedy stává neurčitým. Vycházíme-li z předpokladu, že M je konečné, pak těžiště trojúhelníka jest určité definováno, nikoliv však těžiště výšky; lze je položit kamkoliv, tedy nejen do $\frac{1}{2}$, nýbrž i do $\frac{1}{3}$, ke kteréžto hodnotě vede právě ona limitní úvaha.

Dr. *Miloslav Hlaváček*.

*) Předpokládáme-li homogenní rozdělení hmoty.